

značné míry svádí k normování. Býváme totiž často v pokušení vysvětlovat „nadčasovost“ druhu — která je evidentní — tím, že druh je jistou formou, která nepodléhá proměnám v čase a konkrétními díly různých básníků je jen s větší či menší dokonalostí ztělesňována. Toto pojetí však zdaleka nevystihuje celou složitost pravého stavu věci. „Nadčasovost“ struktury básnického druhu nespočívá v jejím nepřeměnném trvání, nýbrž v tom, že si v různých proměnách podržuje svoji identitu: kdežto se různé „individuální“ struktury *střídají*, druhová struktura se toliko *mění*; tak např. struktura Aischylova byla vystřídána strukturou Sofoklovou, ta pak zase strukturou Euripidovou atd., ale struktura dramatu se tím toliko proměňovala, nebo snad — z hlediska jiné kulturní éry, např. španělského baroku, — dokonce jen pozměňovala. Přitom změny, kterými struktura dramatu prošla ve svém dosavadním vývoji, jsou tak značné, že byl dokonce vysloven názor,¹⁾ že drama jako takové nelze zkoumat, protože nelze najít specifické znaky, které by mělo např. Shakespearovo drama společně s dramatem Aischylovým. Jinými slovy, byla popřena identita dramatické struktury v čase. To je ovšem jen ojedinělý případ. Je však u teoretiků dramatu zjevem zcela běžným, že mají na mysli jen některé historické podoby dramatické struktury (zpravidla drama antické, shakespearovské nebo realistické); tohoto nedostatku se zcela nevyvaroval ani Hegel, přestože jeho pojednání o dramatu, obsažené ve *Vorlesungen über die Aesthetik III*,²⁾ je podle našeho názoru tím nejpronikavějším, co bylo o tomto předmětu napsáno. Takové zužování pojmu na konkrétní význam, kterého nabyl v jisté době, vede ve svých důsledcích nutně opět k postoji normativnímu, neboť jsme nuceni chťej nechtěj prohlásit vše, co se do tohoto konkrétního významu nedá vřesnat, za odchylku, neboli za útvary méně dramatické. To je ovšem zvlášť nebezpečné právě při dramatu, protože označení „dramatický“ bývá užíváno (lépe: zneužíváno) ve významu dosti neurčitým a přitom zpravidla normativním; slycháme-li často vyřkat epickému dílu nedostatek dramatickosti jako chybu, pak nelze pochybovat o tom, že dvojnásob normativního rázu toto označení nabývá, jde-li o drama. Přesto se ovšem

1) Bab, „Von den sprachkünstlerischen Wurzeln des Dramas“, *Zeitschrift für Aesthetik und allgemeine Kunstwissenschaft* VI, 1911, s. 45n.

2) Jubiläumsausgabe, Stuttgart 1939, s. 479nn.

nebudeme slovu „dramatický“ ve své studii vyhýbat, nýbrž budeme ho užívat ve smyslu zcela nenormativním, budeme jím prostě označovat složky dramatu. Jinými slovy, mluvíme-li např. o dramatickém ději, není pro nás předem dán jiný význam než prostě „děj dramatu“; a určení vlastností, kterými se tento děj liší od děje nedramatického, není dáno předem, nýbrž je cílem našeho rozboru. Je ovšem samozřejmé, že se význam jednotlivých pojmů, k němuž touto cestou dojdeme, nebude od běžného významu příslušných slov lišit nijak podstatně, nýbrž toliko svou přesnou vymezeností; to vyplývá z okolnosti již uvedené, že směrodatné je pro nás spontánní hodnocení nezaujatého vnímatele.

Z této okolnosti také vyplývá naše rozhodnutí věnovat pozornost dramatu jako druhu *integrálně* básnickému. V přítomné studii je totiž poprvé drama takto pojímáno, neboť nikdo z teoretiků, kteří se dosud dramatem zabývali, neizoloval plně *básnickou* strukturu dramatu od složek, které přistupují při jeho inscenaci, takže místo o dramatické osobě se více méně mluvilo o herecké postavě, jež vzniká při divadelní realizaci, místo dějiště dramatu se zpravidla mluví o jevišti atp. Někteří (u nás např. O. Zich) dokonce vylučovali drama vůbec z básnictví a prohlásili je za pouhou textovou složku divadla. Tomuto pojetí se ovšem evidentně přičítá četné skutečnosti, z nichž uvádíme jen to, že drama mnohdy zaniká v lyrice nebo epice a znovu se z nich pozvolna vyvíjí (např. ve středověku), a skutečnost, že existují četná tzv. knižní dramata, která vůbec nejsou určena pro jeviště, nýbrž toliko pro četbu. Pro nás je však nejdůležitější, že *všchna* dramata — nejen dramata „knižní“ — jsou čtena stejně jako básnická díla lyrická a epická. A při četbě ovšem nemá vnímatel před sebou ani herce, ani jeviště, nýbrž výhradně prostředky jazykové; je tedy drama stejně dílem integrálně básnickým jako lyrika a epika, neboť specifickým znakem básnictví je právě to, že jeho výhradním materiálem je jazyk. Přitom si čtenář mnohdy ani nepředstavuje dramatické osobu v podobě hereckých postav a dějiště v podobě jeviště. Ale i tehdy, když si je tak představuje — což je případ speciální —, jsou to při četbě významy, kdežto při divadelní realizaci jsou to nositelé významu, takže i tehdy je rozdíl mezi dramatem a divadlem zřetelný. Směšování básnické struktury dramatu s prvky vznikajícími při inscenaci vyplývalo z názoru, že básnické dílo je plně realizováno teprve hlasitým čtením, neboť při hlasité četbě dramatu jsou na